По-новому актуально сприймається думка педагога про органічне поєднання авторитарних і демократичних методів управління вихованням, формуванням особистості громадянина; про психолого-педагогічну значущість стимулювання працьовитості, старанності, доброзичливості. Він, зокрема, наголошував, що "праця ніколи не повинна трактуватися в школі як покарання", "організована участь вихованців у всіх галузях шкільного господарства – такий наш вихідний пункт", "активна організаційна діяльність вихователя, головне знаряддя на першій стадії, повинна поступово стушовуватися, звільняючи місце самодіяльності й самоорганізації вихованців" [там само, 163].

Віктор Миколайович Сорока-Росинський, психолог, педагог, послідовник і реалізатор ідей видатних педагогів-філософів Г. Сковороди, Ж-Ж, Руссо, К.Д. Ушинського повинен бути знаний і незабутній в Україні, його творчість має використовуватися у практичній діяльності освітян, при підготовці педагогів-професіоналів у вищих навчальних закладах.

Література

1. Сорока-Росинский В.Н. Педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1991. – 238 с.

Аннотация. *Статья посвящена изучению опыта работы великого педагога и психолога Виктора Николаевича Сороки-Росинского и его творчества, которое должно использоваться в практической деятельности педагогов, при подготовке педагогов-профессионалов в высших учебных заведениях.*

Ключевые слова: *великий педагог В. М. Сорока-Росинский, подготовка педагогов, школа, высшее учебное заведение.*

Annotation. *The article is devoted the study of experience great teacher and psychologist V. N. Soroka-Rosinskiy and his creation which must be utillized in practical activity of teachers, at preparation of teachers-professionals in higher educational establishments.*

Keywords: *great teacher V/. M. Soroka-Rosinskiy, preparation of teachers, school, higher educational establishment.*

УДК 371.3

Прокопенко Л.І., Гриб С.Є.

РОБОТА ШКОЛИ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ З ПРОБЛЕМИ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ

Анотація. *Стаття присвячена вивченню роботи школи передового досвіду з проблеми оволодінням тестовим контролем в едукаційному процесі як однією з технологій навчання. Визначені етапи впровадження тестування у професійну діяльність педагогів з урахуванням мети, змісту та форм тестів.*

Ключові слова: *тестування, професійна діяльність педагогів, вища освіта.*

У Державній національній програмі "Освіта. Україна XXI століття" визначені перспективні завдання розвитку змісту освіти. Зокрема в ній виокремленні такі стратегічні завдання реформування освіти в Україні: оновлення змісту професійної освіти, визначення державних вимог щодо її якості й обсягу на рівні досягнень науки, техніки, технологій та світового досвіду; оновлення змісту вищої освіти, запровадження ефективних педагогічних технологій; створення нової системи методичного та інформаційного забезпечення вищої школи; входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації; розроблення системи діагностики якості освіти та системи тестів для визначення відповідності рівня освіти державним стандартам [2].

Задовольняючи освітні потреби особистості та потреби суспільства у кваліфікованих фахівцях, держава повинна контролювати результати освітньої діяльності всіх її учасників на всіх етапах. Йдеться про назрілі потреби формування системи контролю якості "готового продукту освіти" – тобто відстеження відповідності сформованих у випускника вищого навчального закладу соціально і професійно важливих знань, умінь, навичок та компетенції вимогам ринку праці. Іншими словами, надаючи однакові можливості всім членам суспільства здобувати освіту, суспільство повинно мати гарантію сумлінного використання цих можливостей. Реалізація цих

гарантій базується на використанні державою системи стандартів вищої освіти як нормативної бази функціонування системи вищої освіти, що встановлює загальні принципи педагогічної діяльності та заходи контролю їх реалізації у вищих навчальних закладах.

Тести об'єктивного контролю рівня освітньо-професійної підготовки є стандартизованою методикою визначення відповідності досягнутого у результаті реалізації освітньо-професійної програми рівня знань, умінь і навичок та компетенції випускника вищого навчального закладу вимогам, що визначаються в освітньо-кваліфікаційній характеристиці.

Ці документи є складовою навчальної документації, в якій встановлюються вимоги щодо забезпечення уніфікації, сумісності та взаємозамінності засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівців та надійності об'єктивного контролю.

Комплект документів для тестування повинен містити три складові: 1) засоби діагностики рівня освітньо-професійної підготовки; 2) базу даних тестових завдань; 3) супровідний лист до бази даних тестових завдань [3].

Необхідність докорінного вдосконалення підготовки фахівців на основі практичної спрямованості кваліфікаційних вимог з урахуванням кон'юнктури ринку праці та світового досвіду, обумовлює необхідність удосконалення форм і методів діяльності педагогів, зокрема роботи школи передового досвіду вищого навчального закладу, що базується на суб'єктно-діяльнісному підході щодо встановлення цілей та змісту освіти й професійної підготовки для кожного освітнього або освітньокваліфікаційного рівня. Ми вважаємо, що школа передового досвіду є найбільш оптимальною формою оволодіння педагогом методами тестування. Звичайно, у вищому навчальному закладі ця форма підвищення фахового рівня повинна органічно поєднуватися з функціонуванням і творчих груп, і семінарів-практикумів, і наставництва та інших методичних інституцій. Пропонуємо примірний перелік питань з плану роботі школи передового досвіду з проблеми тестового контролю, апробований у вищих навчальних закладах міста Черкас: 1) про оновлення змісту вищої освіти та місце галузевої дидактики в освітньому процесі; 2) педагогічна діагностика як складова едукаційного процесу; 3) тестовий контроль як один з дієвих засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки студентів; 4) ефективність тестування залежно від мети, змісту та форми тестів (обмін досвідом, проблеми при створенні тестів); 5) підсумки роботи викладачів з тестового контролю та розробка рекомендацій щодо впровадження тестування.

На нашу думку, при розгляді теоретичних питань доцільно виокремити, що оцінювання якості навчальних досягнень можливе лише за умови оптимального поєднання різноманітних методів педагогічного діагностування: методів усної, письмової й практичної перевірки. Методи усної і письмової перевірки навчальних досягнень студентів передбачають широке застосування дидактичного тестування.

Ми виходимо з того, що дидактичний тест являє собою набір стандартизованих завдань за допомогою яких визначається ступінь засвоєння навчального матеріалу студентами.

За допомогою тестів підвищується рівень об'єктивності перевірки й оцінки знань студентів. Тести досягнень бувають декількох видів і за типами завдань їх умовно можна поділити на чотири групи.

Перший тип тестів забезпечує перевірку пам'яті (запам'ятовування й відтворення фактів, понять, законів, теорій, визначень тощо). Другий тип тестів допомагає перевірити вміння виконувати розумові операції на основі отриманих знань. Третій тип тестів сприяє перевірці наявності критичного мислення, виявленню аналітично-оцінних умінь. Четвертий тип завдань включає тести для перевірки уміння застосовувати знання при вирішенні нових, нестандартних ситуацій [1].

Форми перевірки знань, умінь і навичок студентів найрізноманітніші. В останні роки у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації почали широко впроваджувати різні навчальні технології, які забезпечували б інтенсифікацію навчання, підвищували б ефективність викладацької і студентської освітньої діяльності.

При обґрунтованому й умотивованому плануванні та застосуванні контроль сприяє досягненню кінцевої мети у підготовці спеціалістів. Не менш важливим при цьому також буде рішення про те, коли і в якій формі проводити оцінку знань й умінь студентів. Проведення перевірки тільки кінцевого рівня знань не дає можливості студентам завчасно переглянути своє ставлення до набуття теоретичних знань та практичних навичок. Шлях студента до достатніх або ж відмінних знань стане значно легшим, якщо вони будуть володіти інформацією про свої успіхи

або ж прогалини й недоліки у навчанні. Мати таку інформацію та робити самоаналіз успішності студент зможе завдяки різним формам тестування: поурочним, тематичним, рубіжним.

Форма (формат) тестових завдань (задач) може поділятися на: 1) завдання закритої форми з запропонованими відповідями, з котрих вибирається одна; 2) завдання відкритої форми з вільно конструйованими відповідями.

Тестові завдання закритої форми бажано складати з трьох компонент: а) інструкції з їх виконання; б) запитальної (змістовної) частини; в) відповіді (ей).

і різнити за принципом побудови відповіді [3].

Ми вважаємо, що: тестові завдання з **множинним вибором** передбачають, принаймні, три можливі відповіді (але не більше п'яти); завдання такого типу доцільно використовувати у тих випадках, коли необхідно **перевірити уміння правильно відтворювати отримані знання;** тестові завдання **на відповідність** (на асоціативні зв'язки) дають можливість установити **знання фактів, взаємозв'язків** та знання термінології, позначень, методик тощо; тестові завдання **на порівняння і протиставлення** (на аналіз взаємозв'язку) рекомендується **для перевірки умінь виявляти розпізнавальні ознаки** різних явищ, ситуацій тощо; при виконанні таких завдань той, хто тестується, аналізує запропонований матеріал, синтезує його та робить відповідні висновки; у разі аналізу запропонований до тестування матеріал поділяється на окремі частини і визначаються їхні взаємовідносини; у разі синтезу – окремі частини або елементи запропонованого матеріалу поєднуються в єдине ціле; тестові завдання на визначення **причинної залежності** використовуються при необхідності перевірки **розуміння певної причинної залежності між двома явищами**; запитання складається так, що кожне з двох тверджень, пов'язаних сполучником "тому, що", є повним і чітко сформульованим реченням; тому, хто тестується, спочатку необхідно визначити, правильне чи неправильне кожне з двох тверджень окремо, а лише потім, якщо обидва правильні, визначити, правильна чи неправильна причинна залежність між ними; тестові завдання на відтворення **правильної послідовності** (комбінації) потребують переструктурування даних або елементів будь-якої комбінації; використання таких завдань доцільне у разі тестування **умінь та знань правильної послідовності** дій (нормативної діяльності), алгоритмів діяльності, послідовностей технологічних прийомів тощо; можливе також їх використання при тестуванні знань загальноприйнятих формулювань визначень, правил, законів, фрагментів нормативних документів тощо.

Тестові завдання **відкритого типу**, що передбачають **вільні відповіді** тих, хто тестується, є завданнями без запропонованих варіантів відповідей і використовуються для виявлення знань термінів, визначень, понять тощо. Той, хто тестується, виконує завдання за власним баченням. За змістом тестове завдання відкритого типу являє собою твердження з невідомою змінною.

На нашу думку, доречно зупинитися також на особливостях побудови тестів множинного вибору; їх доцільно відпрацювати на практичних заняттях школи передового досвіду. Ці рекомендації стосуються безпосередньо варіанту завдань з єдиною правильною відповіддю.

1. Радимо будувати кожне завдання для оцінювання єдиного уміння. Завдання, які не мають на меті перевірку конкретного навчального уміння, як правило, не мають навчальної цінності.

2. Слід базувати кожне питання на спеціальній проблемі, яка чітко вказана у основній частині завдання. Проблема – це основа завдання. Після того, як студент з'ясує проблему, він зрозуміє завдання і те, що від нього вимагається. Якщо ж студент повинен передбачити у чому полягає проблема, то це завдання швидше зможе оцінити уміння студента робити висновки з нечіткого формулювання, ніж його навчальні досягнення. Для порівняння наведемо два приклади (підкреслені відповіді є правильними).

Невдалий зміст:	Кращий зміст:
Навколо Землі обертається:	Який природний супутник обертається навколо Землі?
а) космічний апарат;	а) космічний апарат;
б) Місяць;	б) Місяць;
в) Меркурій;	в) Меркурій;
г) астрономічний супутник.	г) астрономічний супутник.

Наступні приклади ілюструють, що основна частина має містити або безпосередньо питання, або неповне речення, яке б представило проблему більш чітко і зрозуміло.

Приклад з питанням:	Приклад з неповним реченням:
Як називається речовина, утворена атомами одного типу?	Сукупність атомів одного типу – це…
а) хімічний елемент;	а) хімічний елемент;
б) хімічна сполука;	б) хімічна сполука;
в) кухонна сіль;	в) кухонна сіль;
г) пластмаса.	г) пластмаса.

3. Пропонуємо включати якомога більше пунктів, але не включати недоречний матеріал. Щоб, наприклад, не повторювати зайві слова або фрази в альтернативах, розміщуйте такий матеріал в основній частині, щоб зменшити читання зайвого та чіткіше сформулювати проблему.

Наводимо два приклади для ілюстрації.

Невдалий зміст:	Кращий зміст:
Обласні центри України не розташовані…	На якій річці України не розташований жоден обласний центр?
а) на річці Прут;	а) Прут;
б) на річці Серет;	б) Серет;
в) на річці Південний Буг;	в) Південний Буг;
г) на річці Дністер.	г) Дністер.

Не слід робити основну частину занадто довгою. Слід виключити матеріал, який не є суттєвим у вирішенні цієї проблеми, оскільки він додає читання та заплутує студента щодо того, що його просять зробити. Досвід підтверджує, що включення недоречного матеріалу в основну частину завдання зменшує надійність й дієвість тестування.

4. Основна частина завдання повинна бути у стверджувальній формі. Щодо негативного варіанту, можна вважати, що для більшості навчальних цілей досягнення студента більш ефективно оцінюється, якщо спрямовувати його на пошук правильної відповіді, ніж невірної. Принаймні, тому що студент знає, що неправильна відповідь не завжди означає, що він знає правильну відповідь. Саме з цієї причини питання з негативними альтернативами не рекомендуються для загального застосування.

5. Альтернативи слід формулювати зрозуміло і чітко. Коректне формулювання спонукає студента до розуміння суті завдання і надання ним відповіді за коротший час.

6. Альтернативи повинні виключати одна одну. Альтернативи, які частково співпадають, створюють двояке тлумачення проблеми. З іншого боку, якщо таке співпадання включає передбачену відповідь, то може бути більше ніж одна альтернатива, яку можна успішно зарахувати як відповідь. Для демонстрації наводимо два приклади.

Невдалий зміст:	Кращий зміст:
Скільки живе однолітня рослина?	Скільки живе однолітня рослина?
а) вона гине після першого року;	а) тільки рік;
б) живе багато років;	б) тільки два роки;
в) живе понад один рік;	в) декілька років;
г) потребує пересадки щороку.	г) понад один рік.

У першому прикладі альтернативи а й г частково співпадають, як і альтернативи б та в. У кращому прикладі альтернативи подані так, що виключають одна одну.

7. Альтернативи мають бути однорідними за змістом. Якщо альтернативи представляють собою сукупність висловів, які відносяться до основної частини, але не співвідносяться одна з одною, завдання студента стає заплутаним. Альтернативи, які є паралельними за змістом, краще оцінюють досягнення студентів. Для ілюстрації цього аспекту подамо наступні приклади.

Невдалий зміст:	Кращий зміст:
Найвищі гори світу…	Найвища вершина світу…
а) Альпи	а) Говерла
б) Гімалаї	б) Росглокнер
в) Анди	в) Еверест
г) Карпати	г) Ельбрус

8. Не слід давати альтернативи з “ключами” відповідей. Невдалі завдання часто містять “ключі”, що допомагають студентам, які не знають правильної відповіді, виключити неправильні альтернативи та збільшити ймовірність правильної відповіді. Такі завдання швидше оцінюють кмітливість студентів у знаходженні ключів, ніж їх досягнення щодо умінь, які тестуються.

9. Слід уникати альтернатив “все з вищесказаного”, “нічого з вищесказаного”. Такі альтернативи часто використовуються при значній кількості неправильних відповідей. В цьому випадку надається перевагу кількості неправильних альтернатив, ніж їх якості.

10. Слід використовувати стільки функціональних неправильних альтернатив, скільки є їх реально. Функціональні неправильні альтернативи – це такі, що обираються студентами, у яких не сформована певна навичка, та ігноруються студентами, у яких сформована ця навичка.

11. Слід включати одну і лише одну правильну і зрозумілу відповідь.

12. Правильні відповіді у альтернативах різних тестів слід розміщувати у випадковій послідовності.

Пропонуємо розташовувати альтернативи у якомусь логічному порядку. Нижче подано таблицю з прикладами трьох логічних порядків.

Логічний порядок	**Приклад**
Числовий	а. 1939 б. 1940 в. 1941 г. 1942
Алфавітний	а. З**м**іна значення від 1 до 5 б. З**н**иження ступеню свободи в. З**р**ростання поширення балів екзамену г. **П**ослаблення розміру
Послідовний	а. Нагрівання льоду б. Плавлення льоду в. Нагрівання води г. Випаровування води

Можна дати ще кілька порад для складання тестів: розміщуйте завдання у чіткій і послідовній формі; добре сформовані пункти тесту роблять тест більш зрозумілим, економним щодо часу, а також полегшують його виконання, особливо, якщо воно здійснюється вручну; оформляйте правильно граматику, пунктуацію і правопис; уникайте використання складної лексики без потреби; аналізуйте ефективність кожного тестового завдання після його впровадження; аналіз завдань – це чудовий спосіб періодично перевіряти ефективність педагогічних вимірювань, він виявляє пункти, які не достатньо добре функціонують, і, таким чином, спонукає до їх перегляду, вилученню з тесту, або перегляду вашої інструкції, якщо вона не достатньо доречна.

Перед підведенням підсумків роботи школи передового досвіду доцільно перейти до завершального етапу тестування – **тестів досягнень**, що використовуються для визначення рівня професійної підготовки фахівців і отримали назву тести професійної компетенції. Компетенція – це загальна здатність, що базується на набутих вже знаннях, досвіді, цінностях, здібностях. Отже, поняття компетенції не зводиться тільки до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості.

На занятті з цього питання можна провести тестування слухачів школи передового досвіду на виявлення оволодіння ними уміннями складати тести, виходячи з їх функцій та місця в системі засобів едукаційного процесу.

Підсумки роботи школи передового досвіду доцільно проводити у два етапи: перший – на заняттях викладачів, де вони застосовуватимуть різні тести з різною едукаційною метою, другий – на засіданні педради (методичної комісії, педчитаннях тощо), де будуть обговорені питання тестових технологій, рівня оволодіння ними викладачами та затвердженням нових ідей, педагогічних знахідок до широкого застосування у практичній діяльності викладачів.

Ми ж робимо висновок, що створення системи об’єктивної тестової оцінки знань та умінь, яку б можна було використовувати при всіх видах педагогічного контролю і яка б задовольняла його цілям та функціям, повинно базуватися на сучасних технологіях педагогічних вимірів.

Мова йде про тестологію як галузь наукових досліджень, що займається вимірюванням та оцінюванням здібностей людини. В педагогічній практиці розрізняються тести, що застосовуються для контролю та оцінки засвоєння змісту навчальної дисципліни або окремої її частини (модуля), і тести, що визначають підготовленість студентів, які закінчують навчання у навчальному закладі, і є пробою на визначення кваліфікації випускника.

Таким чином, переваги тестового контролю, як засобу вимірювання результатів навчання в ході рейтингової оцінки знань, навичок і вмінь пов’язані з об’єктивністю, відносною простотою, масовістю

охоплення студентів і доступністю їх застосування в роботі. Тестовий контроль не тільки підвищує аргументованість і всеохопленість оцінки навчальної діяльності студентів, але й дозволяє вчити цілеспрямовано і диференційовано. Він може зайняти належне місце в загальному ланцюзі дидактичної системи навчальної дисципліни за умов його методично грамотної побудови і використання.

Аналіз й оцінка знань, умінь та навичок студентів – невід'ємний структурний компонент едукаційного процесу. Виходячи з логіки процесу навчання, він є, з одного боку, завершальним компонентом оволодіння певним змістовим модулем, а з другого – своєрідною зв'язуючою ланкою в системі освітньої діяльності особистості [4].

Процес аналізу й оцінки навчальної діяльності студентів має спиратися на вимоги принципів систематичності, об'єктивності, диференційованості, гласності, єдності вимог. Використовуючи оцінку, викладач мас володіти педагогічний тактом, виявляти високий рівень педагогічної культури. Адже "найголовніше заохочення, – зауважував В.О.Сухомлинський, – і найсильніше (та не завжди дійове) покарання в педагогічній праці – оцінка. Це найгостріший інструмент, використання якого потребує величезного вміння і культури" [6].

Узагальнюючи досвід використання тестового контролю, слід відзначити, що він є важливим доповненням до традиційних форм контролю знань й одним із засобів, що сприяє модернізації вищої освіти України у загальному контексті інтеграції до Європейського простору.

Література

1. Бондар В.І. Дидактика. – К., Либідь, 2005. – 264 с.
2. Державна національна програма "Освіта. Україна XXI століття". – К., 1994.
3. Комплекс нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти (додаток № 1 до наказу МОНУ від 31.07.98 № 285 зі змінами та доповненнями, що введені розпорядженням МОНУ від 05.03.2001 № 28-р) // http://www.minosvita.gov.ua.
4. Педагогіка. Частина 1. Загальні основи педагогіки. Теорія навчання (дидактика): Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / В.Л. Омеляненко, С.Г. Мельничук, С.В. Омеляненко. – Кіровоград. – 1997. – 132 с.
5. Прокопенко Л.І., Гриб С.Є. Тести та їх застосування в едукаційному процесі вищого навчального закладу: Навчально-методичний посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. – Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – 104 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – Т.3. К.: Рад.школа, – 1977. – С. 167.

Аннотация. *Статья посвящена изучению работы школы передового опыта по проблеме овладением тестовым контролем в эдукационном процессе как одной из технологий обучения. Определены этапы внедрения тестирования в профессиональную деятельность педагогов с учетом цели, содержания и форм тестов.*

Ключевые слова: *тестирование, профессиональная деятельность педагогов, высшее образование.*

Annotation. *The article considers the problem of learning school advanced experience as to acquiring test control in the education process as one of the education technologies. The stages of testing application in the professional activity of teachers were determined according to test goal, content and forms.*

Keywords: *testing, professional activity of teachers, higher education.*

УДК 371.781 **Радзівіл Т.А.**

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МУЗИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. *У своїй статті автор розкриває питання особливостей навчання музики молодших школярів у сільській школі. Називає причини труднощів та дій, направлених на вдосконалення цього процесу.*

Ключові слова: *навчання музики молодших школярів, сільська школа.*

Важливим завданням розвитку освіти України в XXI ст. є формування цілісної, всебічно розвиненої особистості шляхом створення системи безперервного навчання і виховання